

Saskia

Het was overal in het nieuws: Saskia Stuiveling neemt afscheid als president van de Algemene Rekenkamer. De reden? Het bereiken van de leeftijd van 70 jaar. Ze vertrok in stijl. Onder meer met een heldere boodschap voor Verantwoordingsdag 2015: het kabinet is nog niet klaar, het is tijd voor de uitvoering.

Op Twitter schreven mensen dat ze haar gaan missen. En dat is wederzijds. Aan het eind van het interview op 19 mei 2015 naar aanleiding van Verantwoordingsdag, over de gevolgen van de bezuinigingen bij de AIVD ('diepe sporen'), stelde Twan Huys een persoonlijke vraag: "U heeft dit werk sinds 1999 gedaan, gaat u het missen?" Het antwoord kwam uit het hart: "Natuurlijk, geweldig! Het is een prachtig vak!" Dat ze ervan heeft genoten, weet ik zeker. Daarbij was zij altijd duidelijk over haar prioriteit: rechtmatigheid. Dát, zo stelde ze, is het standbeen van de organisatie. Doelmatigheid is het spelbeen. Als ik dan – als haar directeur Doelmatigheidsonderzoek – aangaf dat het spelbeen net zo onmisbaar is (hoe kun je anders scoren?), keek ze me altijd een beetje minzaam aan. Zo van: wie niet staat, die ligt. Of: die rijksoverheid scoort zo vaak in eigen doel, daar hebben ze helemaal geen rekenkamer voor nodig...

Maar toch: Saskia Stuiveling – ze liet zich, geboren in 1945, liever Saskia J. Stuiveling noemen – laat ook een aantal krachtige innovaties na voor het vak dat in Nederland dus doelmatigheidsonderzoek heet. Voor de evaluatieonderzoekers en performance-auditors onder ons dus.

Allereerst is daar de kloofbenadering. Toegegeven, geen elegant woord, maar wel een sterk concept voor de start van een onderzoek. Wat is de afstand tussen doelstelling en realisatie en, als die te groot is: waardoor komt dat? Aan ambitieuze doelstel-

lingen geen gebrek, of het nu gaat om beleid of om uitvoering. En als er van zo'n doel te weinig terecht komt, dan is het zinvol om daar het mes in te zetten. Waar ligt het aan? Aan tegenvallende externe omstandigheden, de zogenaamde 'tegenwind'? Of toch aan feilen in de aansturing of aan overtrokken verwachtingen in de beleidstoren? Of zijn er inderdaad problemen door de uitvoering? Waaronder – dat dan weer wel – gebreken in beheer of zelfs onrechtmatigheden.

Een tweede innovatie is de 'vierkantsvergelijking'. Misschien ook een wat Saskiaanse benaming, maar wel een sterk auditconcept waarmee het zoeklicht wordt gericht op de spanning tussen ambities aan de ene kant en de beschikbare mensen, middelen en tijd aan de andere. De spanning is vaak evident: er wordt bezuinigd, maar de doelstellingen blijven hetzelfde. Dat gaat een keer mis. Saskia verbeelde dat in rapportages met een tentzeil waar aan vier kanten aan getrokken werd. Je hóórde het bijna scheuren! Tot de laatste dag bleef ze hier aandacht voor vragen: heb oog voor een goede uitvoering, steek je hoofd niet in het zand als je signalen krijgt over onhaalbare ambities, koester je mensen aan het front. Ook in kennisorganisaties. Eerlijk gezegd leidde die vierkantsvergelijking niet altijd tot de gewenste duidelijkheid. Maar als analytische insteek werkt hij wel, gegarandeerd.

De derde innovatie die ik hier noem zijn de 'reality checks' (door AR-onderzoekers al snel omgedoopt tot 'praktijktoetsen', want het is een lerende organisatie). In die toetsen start het onderzoek niet vanuit het beleid, maar staan juist de problemen en ervaringen van burgers, bedrijven of uitvoerders centraal. Om vanuit die werkelijkheid terug te blikken op beleidsintenties en de onderbouwing van interveniërende

maatregelen. Tamelijk onthutsende confrontaties zijn dat vaak.

Innovatie in onderzoeksmethoden en de manier waarop onderzoeksresultaten naar buiten worden gebracht; dáár draaide het bij Saskia vaak om. Naast deze drie denk ik vooral aan open data, wat heeft geleid tot de 'Stuiveling Open Data Award'. Een door onze premier persoonlijk in het leven geroepen prijs voor organisaties die op een innovatieve manier open data inzetten voor maatschappelijke vraagstukken. Maar ik denk ook aan de inzet van sociale media, de methode van de Kafkabrigade, *twinning* van organisaties, GIS-kaarten en rapportages in de vorm van een poster. Soms onnavolgbaar, maar altijd krachtig.

Dat gaan we inderdaad missen.

.....

Auteur

Peter van der Knaap is directeurbestuurder bij de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid. De auteur schreef deze column op persoonlijke titel.

